Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto V. št. 9.

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
Naročnina četrtletno 15 Din,
za pol leta 30 Din,
za vse leto 60 Din,
Posamezne številke 1.50 Din.
Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 28. februarja 1936.

Uprava: Kranj, Strossmajerjev trg štev. 1.
Poštnočekovni račun
Ljubljana štev. 16.176
Rokopisov ne vračamo.
Oglasi po tarifi.
Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju
Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

Za pravice slovenstva in njegove kulture

(Govor banskega svetnika dr. Frana Vidica.)

Kljub lepemu in vestnemu poročilu načelnika prosvetnega oddelka banske uprave se nisem mogel ubraniti vtisku, da naše šolstvo in naša prosveta hirata in pešata. Naše šolstvo hira po priznanju poročila samega zaradi **pomanjkanja,** in to zaradi pomanjkanja **učnih moči, učilnic, učil** in celo zaradi pomanjkanja primernih **učbenikov!** Prva točka ne drži; mi imamo obilico izprašanih kandidatov in kandidatov univerze, ki jedva čakajo na službo. Primanjkuje nam marveč **kreditov,** da bi te brezposelne kandidate namestili na šolah, kjer primanjkujejo moči. Tudi učilnice in učila bi se mogla z dovoljnimi krediti pridobiti. Samo pomanjkanje primernih učbenikov ima drug vzrok. **Tega je kriv naš nesrečni centralizem in nesposobnost naše centrale!**

Dokler je bila aprobacija slovenskih učnih knjig pri prosvetnem oddelku v Ljubljani, je stvar šla gladko. Imeli smo dovolj in dobrih učnih knjig, ki so bile pravočasno na razpolaganje in po primernih cenah. Ko pa so se nekateri gospodje v Belgradu polakomili honorarjev za ocenjevanje rokopisov šolskih knjig in ki je ministrstvo pridržalo določanje ocenjevalcev in aprobacijo rokopisov, tedaj se je začel nered, ki je povzročil vedno večjo zmedo, danes pa imamo v tem vprašanju pravi kaos!

Nedavno je završalo po celi Sloveniji — gotovo se še spominjate tega — na raznih shodih so se oglasili protesti **zoper zenačenje in monopolizacijo šolskih knjig,** vršila so se razna predavanja o tem vprašanju, listi so objavljali razne izjave, iz vseh pa je zvenelo, da preti našemu jeziku nevarnost, da mu v teh novih učbenikih odkažejo neravnopravno in povsem podrejeno mesto. Zato si bom dovolil o tem vprašanju predložiti posebno resolucijo in Vas prositi, da jo sprejmete.

Naše šole potrebujejo **miru!** Samo v miru lahko uspeva pouk in rodi želene sadove. Toda naše šole ne pridejo do miru. Z njimi se delajo poskusi na nezaslišan način in vprav pri njih se uveljavlja rek, da je v Jugoslaviji stalna samo — nestalnost! — Pouk na naših šolah se moti z večnimi slavnostmi in proslavami, ki vzamejo še velik del že tako pičlo odmerjenega časa za poučevanje. Zakaj šola pri nas preveč počiva. Počitnice so predolge, tako da se ne vrši pouk niti pol leta, če se štejemo vse počitnice in vse proste dneve, in se bo moglo prav o naših šolah reči, da je šola „le še neprijetna prekinitev počitnic." To ni po volji niti učencem, niti staršem, niti učnemu osebju samemu. Zakaj, vsi trpijo v teh neznosnih razmerah, ker se tvarina, ki je predpisana za celo leto, mora predelati v skrajšanem času in tako trpé v prvi vrsti učenci in dijaki, ki dobivajo večje lekcije, pravtako pa tudi učitelji, ki nimajo dovolj časa, da predavajo učencem vso tvarino, in so obsojeni večinoma le na izpraševanje. V rodbinah pa se toži upravičeno, da je mladina preobremenjena, da se v šoli uči premalo in da se preveč prepušča domu.

Ob početku šolskega leta še niso nameščene učne moči, med letom se menjava osebje, učni načrti in učne knjige. Tako je na odličnem zavodu v Ljubljani, ki šteje 37 razredov, manjkalo ob pričetku šolskega leta **18 učnih moči.** Kakšen mora biti v takih razmerah pouk in kakšni uspehi, si lahko sami mislite! Naše šolske razmere kar kričijo po vmesni instanci, kakor je bil nekdaj višji šolski svet pri prosvetnem oddelku v Ljubljani, ki je iz lastnega opazovanja in iz lastne izkušnje pravočasno odredil vse, kar je bilo potrebno za redni pričetek šolskega leta. — Zgrozilo me je, ko sem posnel iz poročila, da je manjkalo okoli 1300 učilnic! Kakšen mora biti pouk na takih zavodih in kakšna higiena v takih učilnicah, v katerih se vrsti razred za razredom brez zadostnega zračenja!

Poročilo pravi, da za znanstveno in umetniško izpopolnjevanje naroda skrbijo razne **znanstvene ustanove,** kakor **muzejska, zgodovinska in razna strokovna društva,** ki dobivajo stalno vsakoletno podporo po banovinskem proračunu. Med temi društvi se posebno poudarja „Narodna galerija" v Ljubljani, ki „predstavlja najpopolnejšo zbirko umetniške produkcije na slovenskem ozemlju od 14. stoletja do danes." Poročilo obeta tudi v programu dela za bodoče proračunsko leto, da se bo posebna skrb posvečala raznim znanstvenim ustanovam, ki so naštete v proračunskem predlogu, ter naši umetnosti. Toda gospoda, če pogledamo te proračunske predloge, moramo ugotoviti, da so tam nastavljeni naravnost sramotno nizki zneski. Tako dobi „Narodna galerija", katera se v poročilu tako visoko ceni, 50.000.— Din, Muzejsko in prirodoslovno društvo v Ljubljani skupaj 20.000.— Din, Umetnostnozgodovinsko društvo v Ljubljani pa celo celih 5.000 Din. Če primerjamo te zneske s kreditom za gnojne jame v proračunu oddelka za kmetijstvo, ki **znaša 500.000.— Din,** tedaj nam postane jasno, kako se pri nas ceni znanstvo in umetnost. Narodna galerija je naprava, ki so nam jo odlični možje, ki so zlata vredni, v kratki dobi 18 let ustvarili skoraj iz nič in nam dali tako napravo, da jo lahko pokažemo vsakemu tujcu, ker nam je v resnici v čast in ponos. Muzejsko društvo je imelo svoje dni dva oddelka, zgodovinski in prirodoslovni oddelek, sčasoma sta se ta dva oddelka ločila in dobili smo dve društvi, Muzejsko društvo in Prirodoslovno društvo. Dotacija pa je ostala ista za obe društvi skupaj. Vsa naša znanstvena društva izdajajo svoje publikacije. Te publikacije se pošiljajo v inostranstvo v zamenjavo z inostranskimi znanstvenimi in umetnostnimi društvi, ki vračajo zato svoje publikacije. In tako so ta društva zbrala dragocene knjižnice, ki predstavljajo veliko vrednost in ki bi se sicer ne bile mogle nabaviti. Subvencija tem društvom torej ni završen denar, temveč se z njo ustvarja protivrednost, ki se zbira pri nas v knjižnicah dotičnih društev. Publikacije naših znanstvenih in umetniških društev pa tudi nosijo v svet dokaze naše kulture in nas uvrščajo vredno med število kulturnih narodov. Zato prosim, da se ti krediti tem znanstvenim društvom, kakor tudi „Narodni galeriji" **revidirajo in povišajo vsaj na dvojni znesek!**

Poseben kamen spotike je bil nekaterim gospodom tovarišem iz banskega sveta kredit za naša gledališča, ki bi ga najraje kar razdelili med kredite za gnojne jame, prašiče in druge dobrine. Na tiste gospode se obračam s prošnjo: ne bodite tako ozkosrčni in privoščite, ko je bil odobren kredit za kmetijstvo v znesku 11,000.000 Din, tudi par tisočakov za naše kulturne naprave. Gospoda, gledališče je luč, ki ne sveti samo Ljubljani, temveč tudi podeželju, gledališče je žarišče, ki žari in širi toploto ne samo ljubljančanom, temveč vsem ljudem širom naše Slovenije. V njem se učijo naši provincialni diletantski odri, saj ga hodijo proučevat režiserji in nositelji glavnih vlog in kopirajo potem to, kar so videli v Ljubljani, na domačem odru. Samo tako si moremo razlagati, da nam nudijo podeželski odri razmeroma tako dovršene predstave.

In nazadnje naj posvetim svojo pozornost še enemu stanu, to so naši umetniki! V kakšnih težavnih in siromašnih razmerah živijo in ustvarjajo naši umetniki, mi ni treba razlagati. V časih, ko primanjkuje večini naroda denarja za najnujnejše potrebe, je umevno, da se ne troši mnogo za nakup umetnin. Brez naročil in brez odkupa umotvorov pa naši umetniki ne morejo živeti. Ni dovolj, da se jih spominjamo šele po njihovi smrti in jih potem častimo na ta ali drugi način; naša dolžnost je, da jih podpremo v življenju in da jim tudi sami pomagamo ustvarjati umetniška dela in tako bogatiti našo kulturo. V proračunu je sicer vstavljen kredit za nakup umetnin in starin, toda ta znesek je daleč prenizek. Pomisliti pa je pri tem, da to niso podpore, temveč, da je to samo nakup predmetov, ki bodo svoje dni predstavljali morda neprecenljivo vrednost in bo tako denar, izdan zanje, bogato poplačan. Obenem pa bo pomagano tudi našim umetnikom v njihovi težki borbi za življenje. Zato predlagam povišanje tudi te postavke in prosim, da kraljevska banska uprava ta moj predlog resno upošteva.

K koncu dvolite, da Vam prečitam prej omenjeno resolucijo o zenačenju in monopolizaciji šolskih knjig:

„Banski svet Dravske banovine, zbran na svojem 7. rednem zasedanju v Ljubljani, odločno protestira proti značenju šolskih učbenikov za naše šole, kar vidi v tem poskus potisniti slovenski jezik v stran in mu odkazati neko podrejeno mesto, ali ga polagoma popolnoma izriniti.

Banski svet zahteva, da se uvedejo v slovenske šole slovenski učbeniki, ki so jih spisali slovenski znanstveniki in pedagogi, ki so že davno dokazali svojo sposobnost za to delo

Pri tej priliki izjavlja banski svet, da bo budno stal na straži za ustavno poroštvovane pravice slovenskega jezika in njegovo veljavo v vseh naših uradih in pri vseh naših oblastvih. Zato energično protestiramo proti vsem poskusom izriniti naš jezik iz uradnega poslovanja z vsiljevanjem raznih obrazcev in tiskovin, **na katerih ni več slovenskega jezika,** in sicer tako poštnih, carinskih, železniških, kakor v novejših časih tudi davčnih tiskovin, in zahtevamo, da se da našemu slovenskemu jeziku, ki ga gojimo skoraj 50 let, spoštovanje in veljava, ki mu gre po ustavnih določilih in po vseh božjih in človeških pravicah."

Šolske knjige — za Slovence nerešeno vprašanje

Dne 22. svečana t. l. je dal prosvetni minister v Belgradu Stošović časnikarjem pojasnilo o državnem monopolu in izenačenju šolskih knjig.

Prosvetni minister se je skliceval na §§ 1. in 2. zakona o učnih knjigah z 27. 9. 1929 in na razpis za sestavo šolskih knjig iz začetka l. 1935 ter je poudaril, da gre sedaj za vse šolske knjige za ljudske šole, za srednje šole pa le za šolske knjige iz takoimenovane „narodne" skupine t. j. za srbsko-hrvaške-slovenske slovnice, berila in zgodovine. Iz pojasnil ministra Stošovića bi bilo sklepati, da bodo šolske knjige za ljudske šole ter slovenske slovnice spisane v slovenskem jeziku, da bodo pa učne knjige imele **enako vsebino** za vso državo in celo učne knjige za ljudske šole n. pr. za narodno zgodovino, za zemljepisje, računstvo, prirodoslovje itd. V novih knjigah za srednje šole za narodno zgodovino in narodni jezik ter antolo-

gijo narodne poezije bo pa tudi besedilo natisnjeno v izvirniku, torej v srbščini, v hrvaščini in v slovenščini.

V ljudskih šolah, kjer dobiva otrok prvo izobrazbo je pa potrebno, da spozna najprej svojo okolico torej najprej zgodovino in zemljepis ter prirodo svoje okolice, ne pa oddaljenih krajev. V slovenskih srednjih šolah bi bil po pojasnitvah ministra Stošovića n. pr. poduk v zgodovini enak v Sloveniji, v Šumadiji in v Črni gori. Da bi se v Šumadiji učili toliko slovenske zgodovine kakor srbske je izključeno; pač pa se bodo v Sloveniji morali učiti dvakrat ali najbrž petkrat toliko srbske in hrvaške zgodovine kakor slovenske. Šolar v Sloveniji bi poznal iz zemljepisja n. pr. Skoplje, Ljutomera pa ne in bo po končani ljudski šoli tujec na domačih tleh. Tudi poduk v računstvu mora biti v ljudskih šolah po domače podan. V srednjih šolah bi se mogel naučiti slovenski dijak prav malo slovenske zgodovine in še manj zgodovine srednje Evrope, ki je tesno povezana s slovensko zgodovino, pač pa bi moral znati bizantinsko in balkansko zraven posebne srbske zgodovine. Tako bi bilo uničeno vse slovensko zgodovinski izročilo in s tem že v mladosti vsa slovenska zavest in zavest slovenske samobitnosti. Slovenski dijak bi spoznal bolje srbsko in hrvaško književnost, če bi bila uvedena skupna berila z izvirnimi srbskimi, hrvaškimi in slovenskimi teksti, kajti ni pričakovati, da bi v skupnih berilih bilo 1/3 slovenskih tekstov, ne bo jih niti 1/6 kot kaže sedanja praksa, lahko bi jih pa bilo tudi le 1/10, ker ne verjamemo, da bi se hoteli v Srbiji in na Hrvaškem učiti slovenske literature. Če bodo imele šolske knjige v ljudskih in srednjih šolah enako vsebino, **bomo prav mi Slovenci prikrajšani in bo naša kulturna raven in naše izročilo izpodnešeno.**

Tudi monopolizacija šolskih knjig po pojasnilih ministra Stošovića ne bi bila odpravljena, ampak le omiljena, ker bi deloma tudi zasebne tiskarne načeloma lahko tiskale šolske knjige, seveda pa tudi državne tiskarne. Slovenski akcijski odbor zoper monopolizacijo in iznačenje šolskih knjig je zato danes 24. 2. t. l. ko to pišemo

poslal vnovič pet odposlancev v Belgrad

da izroče znano slovensko spomenico za slovenske učne knjige na pristojnem mestu ter da pojasnilu prosv. ministru Stošoviću še enkrat slovenske zahteve glede šolstva.

Spomenico je podpisalo doslej 340 občin, torej 93% vseh občin v Sloveniji. Nekaj občin bo pa gotovo še dodatno poslalo spomenico v Belgrad naravnost. Ker so spomenico podpisale vse najvažnejše slovenske kulturne in gospodarske organizacije, je spomenica, ki zahteva šolske knjige ne le s slovenskim jezikom, ampak tudi s slovensko vsebino in duhom — glas vsega slovenskega naroda.

Glavno, kar je potrebno, je da se zakon o šolskih knjigah iz leta 1929 odpravi ter prepusti vsa pristojnost glede učnih knjig in načina pouka banovinam, da **dobimo Slovenci v šolstvu popolno samoupravo, ker le tako bomo mgli ohraniti svojo kult. raven, ki je v teku let že precej padla, in jo izboljšati vsaj v času.**

Kaj bodo slovenski odposlanci opravili v Belgradu, bomo sporočili prihodnjič.

Povprečna obremenitev prebivalstva s samoupravnimi izdatki

Že večkrat smo na tem mestu pokazali gospodarsko izžemanje naše Slovenije, kateri naši jugoslovenarji v Belgradu „dovolijo" **dosledno odločno** prekomerni delež pri javnih dajatvah, nasprotno se pa pri razdeljevanju dobrot isti činitelji spomnijo naše Slovenije le z neprimerno manjšimi zneski, kakor bi ji vsaj že po številu prebivalstva, kaj šele po gospodarskih potrebah, ozir. po njenih dajatvah po vseh božjih in človeških pravicah pripadalo.

Naš gospodarski položaj nam dokazuje, da njihovo prizadevanje ni bilo zaman. Gospodje v Belgradu, katerim so do nedavnega z veliko vnemo pomagali naši domači jugoslovenarji, se sicer svojega brezvestnega uničevanja našega narodnega premoženja dobro zavedajo ter nekako sramežljivo zakrivajo posledke svojega početja, ki bi lahko izzivale njim neprijetno „plemensko" mržnjo. Vendar posli, tudi naše neurejene uprave, nujno zahtevajo številčnih podatkov, ki nam — seveda kolikor so dostopni — vedno odkrivajo strašne nasledke centralističnega režima za Slovenijo.

Pod roko nam je prišla publikacija finančnega ministrstva „Pregledi izvršenih rashoda i ostvarenih prihoda po samoupravnim budžetima za 1934 in 1934/35 godinu, Beograd 1936." ki podrobno navaja podatke o izdatkih in dodohodkih samouprav v vseh mestih, ki so sedeži banovin in Belgrada, drugih večjih mest v posameznih banovinah (v Sloveniji Maribora, Celja in Ptuja), vseh manjših občin posameznih banovin in nazadnje vseh banovinskih proračunov. Na podstavi teh podatkov smo izračunali vsote skupnih dajatev vseh banovin, ki so za posamezne banovine naslednje *)

dravska (Slovenija)	364,438.666	din
savska	722,140.821	„
vrbaska	67,940.843	„
primorska	136,230.351	„
drinska	151,112.349	„
zetska	103,329.001	„
dunavska	533,500.650	„
moravska	135,512.973	„
vardarska	132,826.221	„
Belgrad	334,233.678	„
torej v vsej državi	2.681,265.553	din

Če primerjamo izdatke z ocenjenim številom prebivalstva posameznih banovin konec leta 1933 („Statistički godišnjak 1933", Beograd 1935), ki je bilo nedavno objavljeno takole:

Slovenija (dravska ban.)	1,167.174	prebivalcev t. j. 8.04% vsega prebivalstva)
drinska „	1,636,345	„
dunavska „	2,445.661	„
moravska „	1,506.639	„
primorska „	929.827	„
savska „	2,784.833	„
vardarska „	1,649.741	„
vrbaska „	1,094.438	„
zetska „	967.745	„
Belgrad	331.353	„
skupaj torej	14,513.706	prebivalcev

dobimo na vsakega prebivalca naslednjo povprečno obremenitev s samoupravnimi dajatvami:

Slovenija (dravska banovina)	312.24	Din
savska „	259.31	„
vrbaska „	62.08	„
primorska „	146.51	„
drinska „	92.35	„
zetska „	106.77	„
dunavska „	218.15	„
moravska „	89.94	„
vardarska „	80.51	„
Belgrad	1008.69	„

povprečna obremenitev v vsej državi znaša pa 184.74 dinarjev, če pa ne vpoštevamo Slovenije, pa celo le 173.51 dinarjev.

Slika je dovolj jasna! Belgrad, mesto težkih milijonarjev, velikanskega in lahkega zaslužka, kjer vidimo pravo potratnost starega Rima, plačuje le dvakrat več samoupravnih dajatev kot izžeta in onemogla Slovenija! Prav tu se vidi nujno in neizgibno potrebo progresivnega direktnega obdavčenja dohodka, katerega se tamkajšnja gospoda tako brani. Če pa pomislimo, da predstavljajo gornje številke le bolj ali manj umišljene vsote proračunov, katere so znali davčni organi le v Sloveniji do pičice in še znatno čez realizirati (dokler smo še kaj imeli!), vidimo, da se številke precej izpremene — seveda zopet v škodo slovenskega ljudstva in slovenskega narodnega gospodarstva.

Pri analizi vseh samoupravnih izdatkov, vidimo, da odpade na Slovenijo za:

osebne izdatke	9.23%
občno upravo	10.29%
javno varnost	9.31%
prosveto	17.90% (!)
anuiteto posojil	12.15%
tehnična dela	16.13%
kmetijstvo	12.67%
zdravstvo	12.37%
socialno skrbstvo	30.11% (!)
trgovino, obrt, industrijo in turizem	20.13%
javno premoženje	17.54%
razne izdatke	15.16%
javna podjetja	23.83%
razpoložljive gotovine	55.55% (!)
vseh izdatkov posameznih strok samoupravne uprave, ali	13.59%
skupnih stroškov vseh samouprav.	

Po zgornjih podatkih vidimo, da odgovarja postavka 9.23% za osebne izdatke (Ljubljana 10.7%, Maribor, Celje in Ptuj 6.9%, druge občine 5.84%, banovina 14.66%) še najbolj razmerju prebivalstva Slovenije do cele države, nikakor pa ne več cenam življenjskih potrebščin in naši življenjski ravni, zato pretiravanje glede te vrste izdatkov vsaj za naše samouprave **prav** gotovo ni upravičeno. Pri „razpoložljivi gotovini" pa ostajamo znatno pod potrebnim povprečnim razmerjem.

*) podatki glede banovinskih proračunov se nanašajo na proračunsko leto 1934/35 do 30. septembra 1935.

Za dohodke naših samouprav je pa slika naslednja:

doklade	93,298.977 Din	ali 15.63%
takse	35,776.341 Din	ali 10.86%
trošarine	64,895.533 Din	ali 15.74%
ostale davščine	11,826.075 Din	ali 14.54%
dohodki od samouprav. premoženj	32.050.314 Din	ali 15.27%
subvencije	7,964.209 Din	ali 10.04% (!?) *)
dolžni zaostanki iz prejšnjih let	5,635.218 Din	ali 33,79%
dohodki od posojil	5,483.351 Din	ali 13.40%
razni in nepredvideni dohodki	8,555.787 Din	ali 7.56%
dohodki podjetij	88,761.254 Din	ali 18.44%
razpoložljiva gotovina	10,191.587 Din	ali 6.00%
skupaj torej	364,438.666 Din	ali 13.59% posameznih vrst dajatev

vseh dohodkov samouprav, ki so bili v proračunskem letu 1933/34 predvideni s 2.681,265.553 dinarji.

Pripominjamo, da v teh dajatvah bodisi neposrednih ali posrednih, n i s o vštete doklade cestnih odborov s predvidenim zneskom 15,580.101 dinar, ki obstaja očitno le v Sloveniji.

Analiza teh podatkov nam nudi tudi iz drugih področij naše finančne uprave znano sliko preobremenitve prebivalstva Slovenije.

Če bi plačevali le delež, ki nam pripada po številu prebivalstva, bi plačali le 8.04%, ne pa omenjenih 13.59% vseh samoupravnih dajatev ter tako prihranili razliko 5.55% (13.59% — 8.04% od 2.681,265.553 Din, kar bi dalo lepo letno vsoto 147.469.605 dinarjev, ki bi jo prav v tem težkem času alhko s pridom porabili. Če pa primerjamo naše prispevke z zneski, ozir. razmerji povračil (n. pr. z zneski javnih del itd. itd.), katerih je Slovenija deležna, bi pa bila gornja vsota še n e p r i m e r n o v e č j a.

Zmeraj ista žalostna slika jugoslovenskega centralizma za Slovenijo in Slovence, zmeraj tisto brezbrižno stališče čaršije: kaj nas briga, če vse pogine, da le mi živimo. A resen opomin naj bi nam bile te in take številke. In vsepovsod naj bi širil vsakdo znanje o njih in spoznanje resničnosti: da nas mora ta način izmozgavanja v kratkem sploh uničiti. In prav tako naj bi se ves slovenski narod naučil izvajati edini neizogibni zaključek iz teh dejstev: da je treba tistega in tiste, ki so to brezprimerno izkoriščanje uvedli in omogočili, ki so ob istem času in na isto sapo tudi **onemogočili** vsak uspešen odpor Slovenije, ko so jo izročili **zakonitemu majoriziranju**, da je treba torej kratko in malo vse jugoslovenske nacionalne centraliste izgnati z bičem iz slovenskega občestva.

Dr. Ivo Štempihar:

Razdelitev mandatov

Okrajna kandidatura in — sorazmernost.

Videli smo že, da vodi združitev mandatnega vodila in vodila sorazmernosti h kompromisu in opazili, da se pojavi kompromis zaenkrat nekoliko na škodo popolne izvedbe mandatnega vodila. To zaradi tega, ker v trenutku, ko želimo dati manjšini zastopstvo, ne moremo več zasesti vseh mandatov na podstavi številčnega izida glasovanja po posameznem volilnem okraju. Že iz tega sledi, da smemo napraviti kompromis tudi tako, da bo na škodo popolni izvedbi vodila sorazmernosti. Kajti pri iskanju izhoda med obema, na sebi računsko nasprotinma vodiloma, se moramo zavedati, da je treba poiskati najpravičnejšo obličico rešitve, kateri mandati naj se oddajo že pri „prvem štetju", t. j. na podstavi samega izida glasovanja v volilnem okraju, kateri mandati pa se naj pridružijo zasedbi na podstavi izračunanja z upoštevanjem manjšinskih glasov. Če ima prvo vodilo namen, da nudi volilcem priliko, izbirati med kandidati tistega, ki jim pomeni osebno najsposobnejšega zastopnika njihovih pridov, drugo vodilo pa namen, da zagotovi manjšini primerno zastopstvo, in sicer pravtako zato, da dobi tudi manjšina tiste zastopnike, ki pomenijo manjšinskim glasovalcem osebno najsposobnejše zastopnike, potem moramo zagovarjati sledeče, oziroma slediti sledeči miselnosti:

Prva glavna zahteva je: kandidature se predlagajo in volitve poslancev se izvršijo po volilnih okrajih.

Druga glavna zahteva je: manjšini glasovalcev pripada za pokrajinsko-enotno področje sorazmerno zastopstvo.

*) Kako je s temi prispevki države za Slovenijo, nam je že tako dovolj znano, namreč po navadi jih v veliki večini sploh ne dobimo.

Tretja glavna zahteva je: tako pri večinskih, kakor pri manjšinskih mandatih je stremeti za tem, da bodo izvoljeni kolikor mogoče tisti, ki pomenijo volilcem najsposobnejše in najboljše zastopnike.

Izbera najboljših zastopnikov pride neposredno do izraza po volilnem redu, pri katerem so voli po okrajih. Zato bodi prvotni sestav volitev tak, da izbirajo volilci dotičnega okraja poslanca med kandidati najprej po kandidatovih osebnih lastnostih. Ker bo pa vpliv nazornih razlik ali strank kljub izročitvi kandidatur volilcem še vedno tehten, bodo volilci poleg osebnih lastnosti kandidatov sodili tudi po strankarski pripadnosti, tako svoji, kakor kandidatov. Vpliva strankarskega duha ni mogoče popolnoma izločiti, dovolj je pa, če se volilci oprostijo prisilnega patronata strank. Zato vpliv strank ne bo mogel skvariti osebne ocene postavljenih kandidatov, brž ko bo odvzeto strankam najučinkovitejše orožje: predpravica postavljanja kandidatov. Račun s temi močmi nas dovaja do določitve: da se smejo že na podstavi izida glasovanja v okraju šteti za izvoljene samo tisti poslanci, pri katerih se je pokazalo, da so osebni zmagovalci.

Ta pogoj bo uresničen, kadar je izmed več knadidatov dobil eden **prevladujočo** večino **oddanih glasov** in je ta večina oddanih tudi **prepričevalna** večina **med volilci** v okraju. Navadna večina oddanih glasov je za nastop omenjenega pogoja popolnoma nezadostna, nadpolovična večina oddanih glasov ni prepričevalna, posebno, kadar utegne biti abstinenca volilcev komurkoli dobrodošla. Poleg tega utegne nadpolovična večina oddanih glasov ustrezati **samo strankarskemu obrazu** dotičnega okraja. Za osebno zmago kandidata je potrebna visoko naravnana posebna večina in za tako štejemo **tričetrtinsko večino vseh vpisanih volilcev.** Kandidatu, ki zbere na svojo osebo toliko glasov, da je njih vsota najmanj enaka trem četrtinam vseh volilcev v okraju, ni potreba več sorazmernosti, za takega velja lahko mirno izid prvega štetja.

Na primer: volilni okraj ima 14.819 volilcev, ki naj izvolijo med 5 kandidati enega poslanca. Udeležba pri volitvah znaša — visoko vzeto — 13.658 glasov. Eden izmed kandidatov je dobil 11.115 glasov, vsi drugi skupaj pa 2.543. Pri takih izidih je pač sorazmernostni račun odveč, ker je že optično gotovo, da je ta poslanec izvoljen tudi po sorazmernostnem vodilu. Poslanec je dobil tričetrtinsko večino vseh volilcev, najsi so volili ali ne, za sebe, in sme računati s tem, da si je zaupanje ljudstva zaslužil, ne zato, ker je pripadnik izvestne stranke, člen njenega vodstva ali celo voditelj stranke, temveč ker ga imajo volilci okraja radi, ker jim je koristen, ker se briga in peha zanje.

V naših razmerah ne bo veliko takih poslancev, ker ne bo vsaj v prvih letih tako privlačnih kandidatov. Od osebnosti, ki se dandanes sučejo v politiki, moremo vse prej trditi, kakor to, da bi bile širokim množicam ljudstva privlačne. Zato ni veliko verjetnosti, ali bi sploh kateri kandidat dosegel zahtevano večino glasov nad vsemi konkurenti. In ta verjetnost, oziroma neverjetnost utegne marsikoga zavesti: da nas vpraša, zakaj potem sploh postavljamo tako težko izpolnjiv pogoj. Na tako vprašanje odgovarjamo, da naša izvajanja ne marajo biti oportunistična, temveč stvarna, brez ozira na skorajšnjo ali kasnejšo izvedljivost. In stvarni namen zathevane večine je vprav ta, da prisili politične oblike k izberi najboljših, ker so samo najboljši politiki obenem privlačni. Ta stvarni namen se številčno zavaruje že s tem, da niso glasovi, ki so bili oddani kandidatu, izvoljenemu z zahtevano večino, **več upoštevani pri nadaljnji** delitvi mandatov: ti glasovi so že nasičeni, svojega poslanca že imajo, in še kakšnega. Pač pa so upoštevani pri delitvi nadaljnih mandatov glasovi, ki so se izgubili zoper že izvoljenega poslanca, v našem zgoraj navedenem primeru 2543 glasov, seveda, če so se kandidati, ki so pobrali ta ostanek, vezali s kandidati v drugih okrajih in koder so se vezali. Drugi bodo spet vprašali, zakaj zadržujemo sorazmernostni račun, ko bi s tolikšno večino glasov izvoljeni poslanci prišli vendar tudi pri sorazmernostnem računu na isto. Na to odgovarjamo, da bi poslanci že prišli na isto, ali volilci ne. Kajti volilci bi potem ne imeli v rokah sredstva, da si postavljajo kandidate sami, temveč bi jim ga postavljala spet kaka „vodstva", volilci pa tudi ne bi imeli sredstva, da si postavijo kandidata vprav v osebi, ki sme računati na pristno privrženost volilcev v dotičnem okraju. S takojšnjim sorazmernostnim računom bi dosegli spet tisto nevarno posplošenje in padec moralne ravni kandidatov, ki nas prav pri današnji poslanski zbornici lahko upravičeno skrbi.

Po zasedbi mandatov po osebnih zmagovalcih bo ostalo izvestno število mandatov prostih. Za te bo potrebno izračunavanje izvolitve po sorazmernosti, t. j. s pomočjo seštevanja enakosmernih glasov vezanih kandidatov, dokler niso zasedeni vsi mandati. Ker se „že nasičeni" glasovi ne udeležujejo te dodatne delitve mandatov, se ni bati na eni strani, da bi skupina kandidatov, ki je dosegla razmeroma najvišje število glasov preveč pobrala, drugi strani pa se tudi ni bati drobilnih kandidatur, samcatih lokalnih posebnežev, ki samo odvajajo manj zavedne in manj premišljene drobce glasovalcev. Sicer pa bo dvig kakovosti poslancev sam po sebi polagoma iztisnil neresne tekmovalce in zmanjšal razkropilne kandidature. Pri kakovosti kandidatov, kakršni so se postavljali in ponujali ljudstvu ob volitvah pred 1929, je bila enajstorica, dvanajstorica skrinjic razumljiv pojav.

Kaj pa s tistimi kandidati, ki se niso nikjer vezali, a so pri volitvah zbrali v lastnem volilnem okraju dobro število glasov, ne da bi bili dosegli zahtevano posebno večino? Tudi ti se bodo udeležili dodatne delitve mandatov, ker pa so samcati, nimajo upanja, da bi njihovo število glasov presezalo seštevek glasov vezanih kandidatov, ki so vsak zase zbrali manjše število glasov, kakor ti samci.. Iz prvenstvenega upoštevanja mandatnega vodila sledi, da imajo ti samci prednost pred zbirko več kandidatov, ki sami zase nimajo toliko volilcev za seboj. Ne gre, da bi dobili mandat kandidati s po 1000, 1500, 2300, 3200, 4500 glasovi, torej skupaj s 12.500 glasovi zoper kandidata, ki je v enem samem volilnem okraju dobil sam zase 9000 ali 11.000 glasov, s pridržkom, da slednje število ne doseza treh četrtin v okraju vpisanih volilcev. Pri našem „teoretičnem" volilnem okraju znaša ta že tako 11.250 glasov. Drugače, ako zbere samostojni kandidat le malo več glasov nase, kakor vezani kandidat. Medtem ko prevladuje v prvem primeru osebnostni značaj volilnega uspeha, prevladuje v drugem primeru ozir na skupno smer volilcev, katerih kandidati so se vezali. V teh primerih je potrebna posebna določba, ki razmejuje, kaj je treba v danem položaju bolj upoštevati. Ta se da zaenkrat navesti samo zgledoma. Primerna bi bila vsekakor določba, da ima samostojni kandidat prednost, če je zbral sam zase najmanj dvakrat toliko glasov, kakor pa jih je zbral najbolje uspeli kandidat iz vezane skupine, oziroma vezanih skupin. Ali pa določba, da ima prednost samostojni kandidat, ki je sam zase združil trikratno povprečno število glasov, katero so prejeli vezani kandidati skupine, ki bi se ji dodelil mandat, da ni tega samostojnega kandidata. Na ta način bi imeli namreč prednost tisti samostojni kandidati, ki so v svojem okraju dosegli nadpolovično večino glasov.

Iz angleškega zakona bo pa treba privzeti eno ustanovo: nadomestne volitve. To pomeni odpravo ustanove namestnikov, ki petrificira stanje in razpoloženje volilcev na dan splošnih volitev. Kakor hitro okraj nima več poslanca, naj volilci odločajo, kdo ga naj nasleduje do prihodnjih splošnih volitev. Za nadomestne volitve bo pa z ozirom na neizvedljivost sorazmernosti v enem samem volilnem okraju treba sprejeti načelo, po katerem se vršijo volitve na Francoskem, torej zahtevek nadpolovične večine in po potrebi ožje volitve.

OPAZOVALEC

Izbran fižol

16.

Drugi časi.

Dr. Vladimir Ravnihar, bivši senator, izvoljen leta 1932 na seznamu JNS, je leta 1936 glasoval za rezolucijo, ki blagoslavlja zadnje učiteljske premestitve kot popravek krivic, ki jih je povzročila s svojimi učteljskimi premestitvami — JNS.

17.

Piscem jubilarnih člankov.

Svetujemo vsem, ki razpolagajo s sodobnim okusom, kadar se ukvarjajo s pisanjem jubilarnih člankov, da nikakor ne pozabijo na stavek: „Sovražnikov jubilant nima„. — Brez tega zatrdila bi se znalo pripetiti, da bi menili bravci nazadnje celo to, da je članek napisal sovražnik jubilanta.

18.

Obstrukcija v zbornici.

Pri vsem naporu, ki smo ga v to položili, nismo zasledili v nobenem časopisju vesti, da bi bila zbornična obstrukcija funkcionirala, ko je šlo za glasovanje o zvišanju poslanskih dnevnic.

19.

Oženjeno stanovanje.

Ubožna spričevala so natisnjena v jeziku, ki ga opisujejo unitaristi tudi v slovenščini kot „naš jezik". Občinski tajnik večjega mesta v Sloveniji je zato upravičeno izpolnil rubriko „stan" (stanovanje) tako-le: oženjen.

Z.

Neodkritosrčne skrbi

„Jutro" nadaljuje svoj boj proti „previsokim samoupravnim davčnim bremenom v Sloveniji", ki da „ogražajo naše gospodarstvo." Ali z drugimi besedami boj proti našim samoupravnim proračunom. Pri tem navaja, kako propada naše gospodarstvo, kako zlasti nazaduje v primeri z gospodarstvom ostalih banovin. Vse zgolj znane stvari sicer, glede katerih pa ne škoduje, če jih ponavljamo spet in spet. Človek bi bil „Jutra" in njegove skrbi za slovensko gospodarstvo kar vesel, če bi natančno ne vedel, kako je z njo, in da ima pri vsej stvari popolnoma drug namen: namreč boj zoper našo finančno samoupravo.

O vsem tem smo obširneje pisali v letošnji 7. številki. Vendar ne škoduje, če pri tej priliki spet opozarjamo na to, kakšen naj bo načelen politični in gospodarski boj, zlasti pa na to, kako je tak neodkritosrčen boj škodljiv slovenski stvari.

Kajti po „Jutru" ogražajo slovensko gospodarstvo banovinska finančna bremena. Ta pa znašajo v celoti komaj 1/18, reci eno **osemnajstinko** tistih dajatev, ki jih plačuje Slovenija v osrednje blagajne. Na prvi pogled je torej vsakemu očitno: tudi če se sploh odpovemo vsem tistim 97 milijonom, kolikor znaša proračun dravske banovine, je vendar ta znesek v primeri z dajatvami za Belgrad tako neznaten, da bi si slovensko gospodarstvo javeljne moglo pomagati z njim. Še manj pa, če bi odbili od tega proračuna nekaj drobcev, s čimer more k večjemu kdo računati, kajti to menda celo „Jutro" ve, da večine svojih poslov banovina ne more opustiti, tudi če bi jih hotela, ker jo veže zakon.

Niso torej samoupravne dajatve tiste, ki duše slovensko gospodarstvo, ampak tiste milijardne dajatve, ki jih odrajtujemo v osrednje blagajne in od katerih precej nad pol milijarde ne pride več nazaj.

„Jutro" pa je k večjemu malo potožilo o težkih časih, ko so delali v Belgradu centralistične proračune, njegovi ljudje pa so zmeraj glasovali zanje. Šele ob banovinskem **sedanjem** proračunu je postalo zgovorno, četudi dobro ve, kje je vzrok hiranja našega gospodarstva, zlasti pa, kdo je **pravi krivec** tega hiranja.

Že zadnjič smo poudarili, da je stvarna presoja vsakega proračuna ne samo opravičena, ampak tudi potrebna. A tudi tu moramo reči nekaj načelnih besed.

Denar, ki ga plačujemo samoupravam, ostane doma. Krožil bo torej v Sloveniji in se v tej ali oni obliki vrnil v naše gospodarstvo ter ga oplajal. Ne v veliki meri sicer, zato ker ga je pač premalo. A vendar.

Denar pa, ki moramo odrajtovati Belgradu v zmislu centralističnih jugoslovenskih zakonov, se v prav znatni meri ne vrača več. Okoli 630 milijonov letno, prejšnja leta še precej več. Torej več ko šestkratni celotni proračun dravske banovine zginja leto za letom v malhi čaršije. Namesto da bi oplajal naše gospodarstvo, oplaja tuje. Pomislimo samo, če bi smela s temi 630 milijoni našega denarja, ki ga plačujemo leto za letom nad potrebe državne uprave za Slovenijo, razpolagati banovinska samouprava v Ljubljani.

O teh in takih stvareh pa ni „Jutro" še doslej zinilo, čeprav je zadnjemu jugoslovenu očitno, da prav te ogražajo naše gospodarstvo.

In prav po takih stvareh jih poznamo, naše jugoslovenske dekoncentrirane unitaristične centraliste: puhujšujejo se nad razmeroma majhnim samoupravnim proračunom, ne črhnejo pa odločne besede, ko gre za 18 krat večje dajatve, ki so vrhutega za Slovenijo v veliki meri za zmeraj izgubljene.

Brezposelna politična gospoda

Zadnjič smo poročali, kako je zasmehoval minister Janković v Osijeku tiste, ki bi hoteli oživiti mrliča JNS: Stranka bivših ministrov, društvo za medsebojno tolažbo. Tako ostro jih še mi nismo nikoli označevali. Toda take morajo slišati sedaj pohorski generali brez vojske dan za dnem. Ob nekem pohorskem zborovanju jih je označil g. Dobrivoje Jevdjević takole:

„Neka skupina brezposelne velike gospode je imela, potem ko je obiskala vse kleti v Jugoslaviji, v nedeljo sestanek v Višegradu. Potem ko so v Uzunovićevi palači sklenili, da njihova JNS nepretrgoma obstoji, da je njen položaj med ljudstvom sijajen in da jih ves svet prosi, naj ga vodijo, so se napotili v Višegrad, da tam na terenu preskusijo zanesljivost svojih sklepov . . ."

To zasmehovanje in vničdevanje gotovo prekaša tisto ministra Jankovića za precej stopinj. In človek bi mislil, da bo „Jutro" razžaljeno, saj se mu zdi že rovtarsko, robato in obskurno, če mu kdo dokaže, da kak njegov sodelavec plonka. Toda pohorski jugosloveni, v zavesti svoje nemoči in v strahu, da ne bi zvedel iz polemike kak jugoslovenski bacek, ki jim še

verjame, kako slabo mislijo o njih, so raje lepo tiho. Grize jih zlasti, da ne morejo Jevdjeću očitati, da je kak separatist ali celo „slovenoborec". Poslušajmo, kako se Jevdjević sam predstavlja:

„Da ne bi njihovo (namreč pohorsko!) vedenje tudi v bodoče delalo zmešnjave med ljudstvom, izjavljamo **mi pravi** jugoslovenski nacionalisti, da nimamo z njimi nobene zveze. . ."

In h koncu naj ga predstavimo še mi: Jevdjević je 5. maja kandidiral na Jevtićevi listi, še prej pa je bil pripadnik Jugoslovenske nacionalne stranke. Pozna jo torej takorekoč iz prve roke in prav od blizu.

Res torej ne vemo, zakaj bi mu ne verjeli. Tembolj, ker se njegova sodba popolnoma ujema z našo. Nekoliko tudi s tisto od „Pohoda".

Vendar, kakor smo tudi že rekli, ob takih prilikah smo mi zmeraj do skrajnosti nepristranski. In kakor res „Jutru" ne verjamemo mnogo, če bo povedal kaj tehtnega iz zgodovine pohodovcev in jevtićevcev, mi bomo vselej radi verjeli, prvič pač že zato, ker so bili vendar dolgo udje ene stranke in so se torej od blizu poznali, drugič pa, ker je pač malo nevšečnih stvari, ki bi se nam mogle zdeti pri katerihkoli jugoslovenih neverjetne.

O beraštvu pri nas in drugod

V zadnji „Sloveniji" je priobčil naš Ksaver Meško bolesten krik svoje nežnočutne pesniške duše, kako ga je bilo sram, ko mu je objesten tujec očital beraštvo pri nas.

Ob tej priložnosti so oživeli v meni potni spomini najnovejšega časa in sicer iz ponosne Nemčije ter s šopirnega Dunaja.

Pred tremi leti sem kolovratil po Bavarskem in se mudil nekaj dni v Waldsassenu, pokrajinskem mestecu blizu češke meje. V mestecu samem, še bolj pa na cesti zunaj njega so mi zastavljali poj otroci posamič in v skupinah, proseč me miloščine. Ko sem videl, da se od petih velikih tovarniških dimnikov kadi samo še eden, se nisem nič pomislil, in sem vsakega otroka povabil s seboj v pekarno. V tistem času sem šel pogledat v Heb in Františkove vare, trdonemška kraja v T. Masarykovi državi, oddaljena od Waldsassena manj ko 20 km. V teh dveh krajih me ni nihče ničesar prosil.

Pred dvema letoma sem bil po opravkih na Dunaju. Najbolj me je dirnil doslej meni neznan pojav — beračenja. V notranjem mestu sem na mnogih krajih srečeval gosposko oblečene ljudi s cilindrom na glavi, ki so me — neznanega tujca — spoštljivo pozdravljali in s prosečimi pogledi mrmrali: „Lačen sem" ali „Lakot me tare". Take obiskovalce sem imel časih tudi, ko sem kje kosil ali večerjal. Po zunanjih okrajih pa sem se bal hoditi peš, mlade in stare ženske, polodrasla mladina, možje po delavsko oblečeni so me nadlegovali pri belem dnevu, še bolj pa zvečer.

Te svoje spomine priobčujem v tolažbo našemu ljubemu pesniku pisatelju in pouk, da bo mogel mlinarskemu pomočniku v gosposki obleki in z doktorskimi kretnjami pomoliti pod nos verne sličice iz življenja njegovega ošabnega naroda.

DRAB.

„Centralizem je vse kriv"

Pod tem naslovom razmotriva na uvodnem mestu glasilo slovenskih gospodarstvenikov „Trgovski list", kako propada naše gospodarstvo, kako prehaja pomembnejša industrija v tuje roke, kako je bilo uničeno naše denarništvo in končuje:

„In sedaj vprašajmo, **kdo je vsega tega kriv.**

Od vsega začetka si je lastil besedo v vseh vprašanjih edinole Beograd. Ta je bil zadnja in najvišja instanca o vseh vprašanjih. Vse avtonomne pravice pokrajin in krajev so polagoma a gotovo ugasnile in **centralizem je** čisto zavladal na vseh poljih in v vseh panogah. Vse narodno premoženje, ki je bilo veliko in znatno, je prešlo v njegovo upravo. Razvaline in nazadovanja povsod in v vseh panogah so posledice te uprave. Nobene kritike, nobenih predlogov ni dopuščala ta uprava, ker vse jo je moralo slepo ubogati, pa čeprav je bila njena nesposobnost vidna vsak dan bolj jasno. Predpise za predpisi je izdajala ta centralistična uprava, da se je začelo gospodarstvo dušiti pod težo teh predpisov. Zaman so opozarjali gospodarski ljudje, da mora dobiti gospodarstvo vsaj nekaj zraka, vase zaverovana centralistična uprava se ni ozirala na nobene ugovore. Zasebna iniciativa se že ni več dopuščala, ljudje so spoznavali, da je vse zaman, da vsa njih dobra volja nič ne pomaga, ker je brez dobre volje centralistična uprava, ki je odločala o vsem. Tako se je stalno in dosledno ubijal v ljudeh smisel za celoto, tako se je od zgoraj navzdol uničevala državna misel.

In zato danes z vso pravico obtožujemo ta nesposobni centralizem, ker je v njem početek in vzrok vsega zla! Zato ker ta **centralizem nikdar ni imel smisla za celoto, temveč je poznal vedno le svoje najbolj ozke osebne in lokalne interese.**"

Resnična in pravična je ta obtožba in veseli nas, da so jo tako odločno izrekli vprav naši gospodarski, poslovni ljudje. Toda popolna ni. Kajti centralizem na sebi je vendarle samo neki upraven sestav, neko vodilo za upravo, ki ne prihaja samo in se samo po sebi nikomur ne vsiljuje. Krivo torej ni to centralistično vodilo samo po sebi, krivi so tisti, ki so proti vsem dejstvom zgodovine, kulture, gospodarstva in geopolitičnega položaja Jugoslavije in njenih sestavin to povsod slabo, a pri nas in za nas še prav posebno neprimerno načelo brezobzirno izvajali in izvedli. Saj vendar ve „Trgovski list" prav dobro, da ni centralizem prišel sam ob sebi, ampak da so ga začeli takoj ob nastanku Jugoslavije z vso odločnsotjo uvajati jugosloveni, ki niso bili zadovoljni, dokler se ni zadnja krajevna zadevica obravnavala v poslednji stopnji v Belgradu, dostikrat od preobremenjenih, še večkrat od neizobraženih in neukih ljudi.

Ti jugoslovenski nacionalni centralisti so torej pravi nosilci našega gospodarskega poloma. Te je torej treba odstraniti iz našega javnega življenja, če naj ozdravi zlasti slovensko narodno telo. Vsako drugo govorjenje je le izmikanje jedru vprašanja.

Naše ime zamolčujejo

Prosvetno društvo v Belgradu je priredilo 17. svečana t. l. Krekov večer, da obhaja 70 letnico rojstva dr. Janeza Kreka. „Slovenec" je to naznanil v nedeljski izdaji s kratkim poročilom iz Belgrada, ki ima sledeči konec: „Dolžnost belgrajske slovenske javnosti je, da se polnoštevilno udeleži prosvetnega večera ter se s tem oddolži spominu enega največjih slovenskih mož." Belgrajska nedeljska „Politika" piše pod naslovom „Proslava 70-ogodišnjice rodjenja dr. Janeza Ev. Kreka" tudi o tem večeru, a ne pove niti z besedico, da je Krek Slovenec, pač pa pravi: „. . . prosvetno veče, posvećeno uspomeni velikog sina našeg naroda dr. Janeza Ev. Kreka. Na programu je pored pevačkih i dramskih tačaka, i predavanje o radu i životu ovog velikog Jugoslovena. — —"

Spet je videti, da se v Belgradu ogibljejo slovenskega imena. Ali se res v Belgradu niti ne sme več povedati, da je bil Krek eden največjih Slovencev? Prepričani smo sicer, da so vsi, ki so se tega večera udeležili, pa naj so to Slovenci, Srbi ali Hrvatje, prav dobro poučeni o Kreku, o bistvu njegovega naziranja o jugoslovanstvu (drugače bi se najbrže večera ne bili udeležili), ravno zato pa mislimo, da bi brez ozira na levo in desno morali ob takih prilikah Krekovo slovenstvo očitno tudi v časniških objavah pokazati, ne pa skrivati resnico v meglenih jugoslovenskih frazah.

Neskladna števila

„Slovenec" je v soboto 15. t. m. priobčil nekaj podatkov o osnovnem šolstvu občine Velika Ljubljana. Po teh podatkih je v novi mestni občini vsega skupaj 326 učnih oseb in 5762 šolskih otrok. Pride torej na eno učno osebo 17 otrok, kar je menda mnogo pod povprečnostjo v naši državi. Seveda so to le števila; resnično stanje je najbrž mnogo višje. A kje so vzroki za tako statistično stanje, ki ne odgovarja resnici?

„Slovenec" dne 18. t. m. pa objavlja iz seje banskega sveta podatke o osnovnem šolstvu za celo banovino. Iz tega posnemamo, da je v celi banovini 4113 učnih oseb na osnovnih šolah in 182321 šolskih otrok. Pride torej na eno učno osebo 44 otrok. Poročilo pa še navaja, da je bilo treba zvišati dopustno število otrok za en razred od 50 na 65.

Kaj nam kažejo ta neskladna števila? Zelo zanimive stvari.

Ljubljanski učitelj poučuje po tej statistiki samo 17 otrok v enem razredu, učitelj v celi banovini, torej tudi v Ljubljani pa bi moral poučevati 44 otrok, a razmere so take, da mu jih smejo odmeriti tudi 65.

Ali bi ne bilo zanimivo zvedeti, kje so zaposlene učne osebe, ki so vzrok, da ljubljanski učitelj nima pred seboj samo 17 otrok, kakor bi jih po stanju nameščenega učitejstva lahko imel, ampak 44, če ne celo 65, kakor se to vidi iz podatkov, ki so vzeti iz poročila banskemu svetu. Škoda, da nam to poročilo ne pove, koliko učnih oseb je po raznih pisarnah in društvih. Tudi to bi bilo zanimivo. Bi se vsaj nekoliko videlo, čemu vse služijo izdatki prosvetnega ministrstva pod naslovom proračuna: Osnovno šolstvo.

Več civilizacije!

Ni dvoma, da pada pri nas povojna leta hudo tudi **zunanja oblika civilizacije,** namreč obnašanja v družbi in gledé na družbo. Tudi v **tem pogledu** bi bilo dobro, če korenito zaobrnemo smer svojega življenja. Navajamo zato nekaj vrst iz letošnje februarske številke obzornika „Ženski svet", priobčenih pod naslovom „Kranjec moj mu osle kaže." Pri tem moramo pa pripomniti, da se ne ujema po našem opazovanju z resničnostjo, če misli „Ženski svet", da napredujeta kultura in civilizacija nevzdržno tudi med našim narodom. Ne„ kar so jugosloveni dekoncentrirali tudi našo vzgojo na jugu, opazujemo v najboljšem primeru zastoj, le prevečkrat celo nazadovanje. Javeljne ne bo nihče tajil, da je zlasti v nas vsakdanji občevalni jezik toliko ogabnosti iz juga, da pomeni to žes amo na sebi znatno nazadovanje srčne kulture. In javeljne bi bile sicer tako resnične tele besede, ki jih navajamo iz omenjenega obzornika:

„Kranjec moj mu osle kaže . . . Komu? Bontonu! Vsako leto izhajajo navodila, kako se je treba v družbi vesti, da te bodo upravičeno imeli za civiliziranega človeka, vsi listi so polni poukov o lepem pravilnem vedenju. Zaman. Kranjec moj kaže osle vsem opozorilom, grajam in naukom; on hoče ostati Kranjec s polimano marelo in ga ne briga prav nič, kako se vedejo narodi onstran kranjskih ali slovenskih plank.*) Mi pač ostanemo „kakor smo bli" in „—kaj nam pa morejo"!? Zdi se da prav tisti, ki jim je bonton kruto potreben, takih knjig in člankov sploh ne berejo ali pa se jim zde smešni in odveč. Vzvišeni so morda nad takim „modnim spakovanjem . . ."

MALI ZAPISKI

Prepovedana knjiga.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi knjigo „Deutsche Kunde", ki jo je spisal Kurt Münch in je izšla v Berlinu.

Počasi!

V nedeljo 16. t. m. je govoril na okrajnem zborovanju JRZ v Osijeku tudi minister za gozde in rudnike Gjuro Janković. Glede demokracije in demokratične ureditve države je tole povedal:

„Čudijo se mnogi, da ne gre tako hitro z obnovo demokracije. Moramo iti v počasnem tempu. Zakaj kolikor je krajša pot, ki vodi do avtoritativnega režima, toliko je daljša tista, ki vodi iz avtoritativnega režima v demokracijo."

Zgodovina vsekako potrjuje ta izvajanja. A zgodovina uči tudi, da se še noben absolutistični režim ni umaknil z lepa, vselej je moralo priti do pretresov in do prelivanja krvi.

In iz zgodovine bi se bilo dobro tu in tam kaj naučiti.

Jugoslovenski = belgrajski.

„Obzor" poroča, da bo začel izhajati v Belgradu te dni mesečnik „Jugoslavenski ekonomist", ki bo zastopal v prvi vrsti koristi **belgrajskega** gospodarstva.

No, po o tem sploh ne more biti dvoma, da sleherna **jugoslovenska** zadeva dela samo za **belgrajske** koristi. Novo je k večjemu, da se to vsaj že javno priznava.

Ceste in gimnazije — pa ne pri nas.

20. februarja je vlada sklenila, da se zgradijo ceste Prijepolje—Bjelopolje, Zemun—letališče, Belgrad—carinarna v Berdanu in da se tlakujejo državne ceste v Gružu in Dubrovniku. Skupaj bodo veljale 10,613.000 dinarjev. Razen tega je bilo dovoljeno prosvetnemu ministru, da najame pri državni hipotekarni banki posojilo za postavitev nove belgrajske gimnazije. To posojilo bo seveda vrnila država.

Kakor znano, morajo v Sloveniji krajevne samouprave zidati in vzdrževati vsa šolska poslopja.

Javen poziv Delavski Politiki.

Dne 18. 2. t. l. sem poslal Delavski politiki daljši sestavek pod naslovom „Delovnemu ljudstvu, da razsodi" in s prošnjo, naj me uredništvo obvesti tudi, ako bo odklonilo objavo tega sestavka. Ker doslej nisem doživel niti prvega, niti drugega, pa gre za pojasnilo, ki se mu v političnih razmerah današnjega dne ni mogoče izogniti, vabim tem potom uredništvo Delavske Politike, da nedvoumno izjavi, ali bo sestavek objavilo ali pa objavo odklanja.

Dr. Ivo Štempihar

Popravek.

V zaglavju „Vodilo sorazmernosti" je tiskarski škrat s skrčenim stavkom „Pri tem se je baje pokazalo, da je treba iz računskih razlogov odstopiti od nazora, naj volijo strankini pripadniki kandidata stranke" pokvaril pravilen stavek, ki se glasi „Pri tem se je baje pokazalo, da je treba odstopiti od nazora, naj volijo **volilci svojega** kadidata, in pristopiti k nazoru, naj volijo — strankini **pripadniki kandidata — stranke.**"

Razen tega se ima pravilno glasiti četrti odstavek članka „Položaj industrije in delavstva v Sloveniji" takole:

„Zaradi jasnosti pripominjamo, da izraža odstotek razmerje do števila vseh kotlov v državi za posamezna leta."

*) Natančneje: zahodno in severno od njih! Uredništvo.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj